

Ilman taiteentekijöitä Suomi ei ole sivistysvaltio

Merja Leskinen

NÄKÖKULMA

Se mistä hyvinvointivaltion kansalaisina voimme jokainen yrittää pitää kiinni katastrofissa, on sivistys eli olemalla ihminen ihmiselle ja ympäristölle, kirjoittaa Merja Leskinen Näkökulmassa.

Pariisi syksyllä 1991. Olemme juuri kuunnelleet elokuvaohjaaja André Téchinén esitelmän Suomen Ranskan instituutissa. Eurooppa on avautumassa suomalaisille. Ensimmäisten joukossa suomalaiset elokuvatuottajat pääsevät tutustumaan eurooppalaisiin mediaohjelmiin, joilla tuetaan eurooppalaista elokuvaa. Ranskalaiset ovat ylpeitä omasta kulttuuristaan. Heille on luontevaa puolustaa etulinjassa eurooppalaista elokuvaa Hollywoodin ylivaltaa vastaan.

Suomalaiset tuottajat, joista monet tulevat nostamaan kotimaista elokuvaa uudelle asteelle seuraavina vuosina, imevät vaikutteita ja eurooppalaisia tuulia Pariisin syksyssä, kunnes kotimaasta tulee tieto, että markka on laskettu kellumaan.

Yhtä aikaa olemme huolestuneita ja käytännössä rahattomia keskellä Pariisia. Tuottajilla on valuuttaluottoja, joihin liittyy valuuttakurssiriski. Markan kelluessa rahanvaihtopisteet eivät huoli markkojamme. Neuvostoliitto on romahtamisillaan, idänkaupan varaan nojannut Suomen talous horjuu, ja pian kellumme kaikki. Olemme kuin Itä-Euroopasta Seinen rannalle matkanneet romanialaiskerjäläiset, joiden kotimaa on konkurssissa ja kotona odottavat valuuttalainojen selvittelyt. Vastuullisena matkan järjestäjänä maksan omilla frangeilla sen, mihin ne riittävät. Matkan luonne muuttuu.

Elokuva-ala kärsii aina talouden taantumasta. 1990-luvun lamassa elokuvanalan tuotantoyhtiöt olivat kovilla, työtilaisuudet vähenivät rajusti, tilauksia ei tullut. Elokuva on teollisuutta siinä kuin paperin tai teräksen valmistaminen. Kulttuurialana sitä ei kuitenkaan voi täysin robotisoida, vaikka tekniikka luo jatkuvasti huimia mahdollisuuksia. Suomessa on tällä hetkellä vajaa kahdeksankymmentä audiovisuaalisen alan tuotantoyhtiötä, jotka tuottavat ammattimaisesti av-sisältöjä ja jotka ovat järjestäytyneet alan järjestöön APFI ry:hyn. Taiteen tekeminen tarvitsee ihmistä, koska luovuus on ihmisessä. Tuotannossa tarvitaan runsaasti eri alojen osaajia. Tuottajaa, ohjaajaa, leikkaajaa, äänittäjää, lavastajaa, järjestäjää ja näille apujoukkoja, näyttelijöiden lisäksi.

Vain osa taiteilijoista saa koko elantonsa taiteen tekemisestä. Taide on pätkätyötä ja monelle luovalle ihmiselle pakkoyrittäjyyttä. Taiteentekijän on lunastettava paikkansa jokaisella työllään. Kun yhteiskuntaan iskee taantuma, se sattuu kipeästi pätkätyöläisiin. Kulttuuri on usein juuri se rönsy, josta leikataan tiukan paikan tullen yrityksissä ja julkisella sektorilla. Kun tilauksia ei tule, taiteentekijä on jokseenkin omillaan. Kuten muutkin pienyrittäjät.

Lama on siinä mielessä tasapuolinen, että elokuvantekijöiden lisäksi se kosketti montaa muutakin yrittäjää. Valuuttalainaa ottanut metsäkoneurakoitsija menetti koneensa ja omaisuutensa ja eli velkaisena loppuelämänsä, ellei päässyt velkasaneeraukseen. 90-luvun alkupuoliskon laman jäljet näkyvät yhteiskunnassa. Karneimmat laman seuraukset ovat olleet työttömyyskierteeseen jääneillä. Suomalainen yhteiskunta ei kuitenkaan pidä meteliä työttömyyden periytymisestä ja siitä, miten olemme matkanneet kohti luokkayhteiskuntaa. Emme näe juurikaan otsikkoa siitä, millaista hyppyä edellytetään nuorelta, joka tulee köyhästä, työttömyyden ja vaikeuksien runtelemasta perheestä ja pääsee ohi valmennuskurssien lukemaan oikeustiedettä Helsingin yliopistoon. Aikamoinen luokkamatka.

Meillä olisi ollut paljon opittavaa 90-luvun lamasta, joka oli kuitenkin kansallinen ilmiö. Tämän päivän koronavirus aiheuttaa globaalia hätää. Rajat ovat kiinni, emme pääse karkuun Ruotsiin tai Yhdysvaltoihin. Mutta meille olisi ehkä tulijoita, koska elämme hyvinvoinnissa korona-aikanakin.

Somessa kirjoitetaan, että nykyihminen ei olisi pärjännyt sota-aikana. Sillä viitataan talvi- ja jatkosotaan. Vertailu on hankalaa. Maailma oli niin toisenlainen 80 vuotta sitten, vaikka silloinkin oli kyse globaalista katastrofista. Tuolloin vihollinen tunnistettiin. Nyt ns. vihollinen eli koronavirus on näkymätön. On inhimillistä, että sitä vastaan tuntuu vaikealta suojautua.

Se mistä hyvinvointivaltion kansalaisina voimme jokainen yrittää pitää kiinni katastrofissa, on sivistys eli olemalla ihminen ihmiselle ja ympäristölle. Ottamalla huomioon kanssaihmissä, huomioimme myös itseämme ja läheisiä. Se vanha Raamatun sanonta mukaeltuna: kohtele muita kuten haluat itseäsi kohdeltavan.

Vaikeina aikoina taiteella on erityinen merkitys, vaikka arki olisi täynnä kysymysmerkkejä. Kuinka selviän kauppaan tai apteekkiin, mihin kaikkeen koskin sormillani kauppareissulla tai pyykkituvassa käydessäni, miten ylipäänsä kestän muuttuneet rutiinit? Taide antaa meille perspektiiviä, taide antaa meille muuta ajateltavaa, voi jopa auttaa ymmärtämään tätä hetkeä paremmin. Lue siis kirja, katso hyvällä omallatunnolla elokuva tai tv-sarjaa.

Taide on monen työpaikka. Kriisin aikana myös taiteentekijöistä ja heidän toimeentulostaan on kannettava huolta. Valtiolla ja kunnilla on keinonsa, kuluttajalla on omansa. Monet ostavat lahjakortteja tai käyttävät etupainotteisesti virikesetelinsä teatteriin tai lähiravintolaan. Keinoja löytyy. Sen osoittavat lukemattomat taidewebinaarit.

Ilman taidetta, ilman taiteentekijöitä emme ole sivistysvaltio. Ja sivistysvaltiossa kansalaiset ovat valmiita turvaamaan taiteen tekemisen mahdollisuudet.

Merja Leskinen

Kirjoittaja on Aikamerkin vastaava toimittaja